

פנים בפנים

סבתא שרה רבנית

אלפי חסידים נפרדו השבוע מדמותה של הרבנית מרת צפורה פייגא אלתר ע"ה, אשת חבר לכ"ק מרן האדמו"ר היפני מנחם' מגור ז"ע | היא הייתה רבנית של אלפים, אבל נכדותיה זכו גם להכיר סבתא שלמדה ולימדה והשאירה אחריה ירושה עצומה | נכדתה הסופרת רותי קפלר, נפרדת עם צרור לימודים מתוך הבית

רותי קפלר

צילומים: יוסי רוזנבוים, דוד ארזני ואריקין רשין

כבוד גדול עשו ליה אלה יוסף
מלווים את הנישואין

שבעה על סבא, הרבי ר' פינחס מנחם אלטר זי"ע, החליטו בניו לקרוא לספר דברי תורתו 'פני מנחם'. "פנים רבות היו לו, לסבא",

הם אמרו. "לא רק פן אחד".

סבתא הסכימה איתם. "קשה להספיד את סבא", היא אמרה. "ואיך יוכלו להוציא עליו ספר? הרי יש לו פנים רבות כל כך, וכל אחד הוא עולם שלם".

ביום ראשון השבוע, כשהתבקשתי לכתוב, לדבר, לספר על סבתא, פניתי אל בת דודתי גב' אסתי קמפינסקי, שבתור אחת הנכדות הגדולות של סבתא, זכתה לשנים ארוכות של קרבה גדולה במחיצתה. עמדנו שוב מול פנים רבות כל כך של האישה המופלאה הזו, מרת צפורה פייגא אלטר עליה השלום, שנולדה כנסיכה בחצר הקודש גור, צאצאית של ה'שפת אמת' זי"ע, וחצבה את הדרך בעשר אצבעות עמלות, שהייתה כלתו של כ"ק מרן ה'אמרי אמת', שעוד זכרה והכירה את הדור ההוא, ועם זאת – ידעה לרדת אל העם, להאיר פנים בסבלנות לכל אחד.

כשעוד אף אחד לא ידע להגיד 'דיאלקטיקה' ו'מורכבות', היא הייתה שם, היא עצמה, מקיימת את הניגודים, אוחדת את הקצוות המקבילים בידיה, ולא חסר זה מזה. היא הייתה אשת ציבור ואשת משפחה, אשת דיבור ואשת הקשבה.

השתלבו בה מעש ושתיקה, חריפות ורגישות, יופי ומסורת, יראת שמיים קפדנית עם חשיבה אינטלקטואלית רחבת אופקים. היא הייתה אישה מלאת מתיקות, סבתא ע"ה, הרבנית צפורה פייגא אלטר, שנפטרה ביום ראשון, י' בסיוון, בגיל קרוב למאה. היא הייתה רהוטה כל כך מעל במות, משמיעה קול לאלפים, ובמקביל בורחת מפרסום, סולדת מגינוני רבנות, חנפנות וכבוד מיותר.

ידעה לעמוד על שלה, לנווט, להכריע, לדרוש. אבל כלום לא בשביל עצמה. היא נזהרה כל כך שנכדיה – ה'אייניקלך' – לא יקבלו יחס עודף. שלא יחשבו שמגיע להם משהו, הרי עבדות נטל עליו סבא, ולא שררה. ובמקביל דאגה לכולם. ליולדות, שעבורן הקימה גמ"ח עגלות וסיוע, לקשישות שאותן ביקרה, לילדי החיידר הירושלמי, שאימהותיהם התלוונו שהאוכל בחיידר לא מספיק, והיא הלכה בעצמה למטבח החיידר, לוודא שיש תפריט איכותי, שהכל מזין וטעים וטוב.

היא ידעה לשמוח עם נשים בהפסקה בבית המדרש ברלב"ח, וידעה גם להכות בידה על השולחן, שנייה אחר כך, 'שה! קריאת התורה!' ברגע שהתחילו. שה, מתחילים לדבר על סבתא.

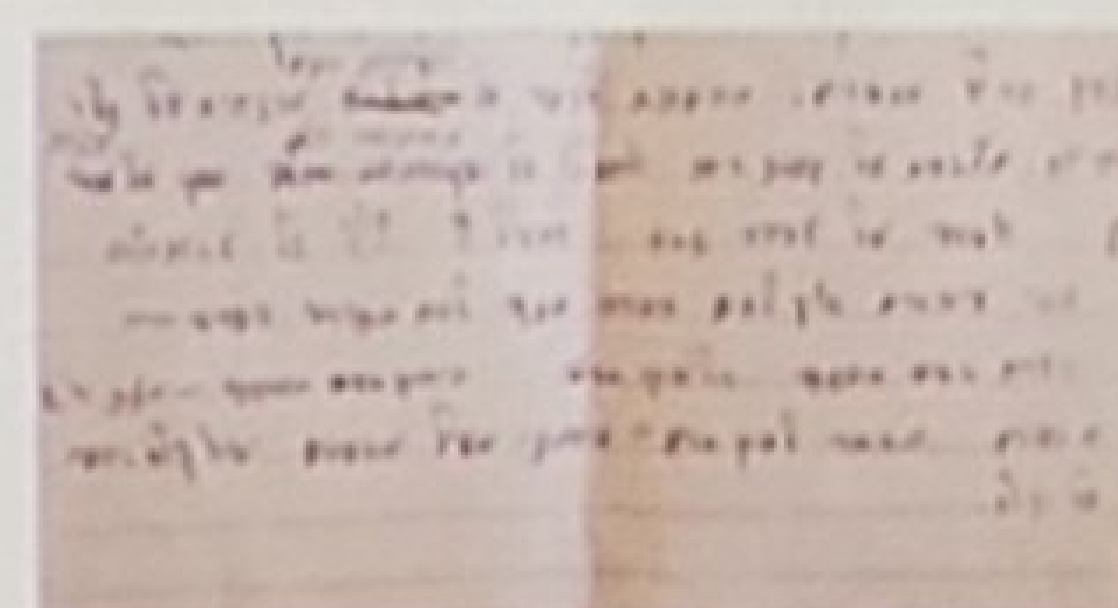
סבתא לימדה על כהן גדול.

בסמינר הסבירה לתלמידות על מעיל וציץ, אבנט וחושן. לאורך שנים הייתה

עטרת בעלה. כ"ק מרן היפני מנחם זי"ע

היא הייתה רהוטה כל כך מעל במות, משמיעה קול לאלפים, ובמקביל בורחת מפרסום, סולדת מגינוני רבנות, חנפנות וכבוד מיותר

כתב ידה של סבתא

כותלי הבית יעידו. הסלון של סבא וסבתא

בת של קדושים. שני הסבים, מרן היאמרי אמת' זי"ע ואחיו הגה"ק רבי משה בצלאל הי"ד

נוסעת מירושלים לבני ברק, עולה על הקתדרה בסמינר גור, ומלמדת על בגדי זהב ובגדי לבן, טבילה והזאה.

בבית ראינו אשת-כהן-גדול, אשת חבר, לומדת מסבא, ה'פני מנחם' זצ"ל, לומדת איתו, מתמסרת, ויודעת גם לתת לו את המרחב, שיוכל לגדול בעצמו.

"אני מוותרת עליו", אמרה לנכדות כאשר בעלה קיבל את עול ההנהגה, מכופף קומתו תחת אלפי חסידים, הופך באחת מאיש משפחה מסור, לדמות ציבורית. רבי.

והיכולת המופלאה שלה לתת לו להיות, לחכות לו בבית, היא משהו שהלוואי שיכולנו לקחת איתנו הלאה.

סבתא לימדה איך מקריבים קורבן.

בסמינר בנתה דגם מזבח מלגו, טרום ימי ההדמיות והצילום הצבעוני. חומש ויקרא היה מוקד ההוראה שלה, ההסברים, ההמשחות. שנים אחרי שפרשה מהוראה, כשהייתה שומעת שאחת הנכדות לומדת בכיתה ח', הייתה מזדקפת מחדש, מבקשת להסביר שוב על עולה ושלמים.

בבית הייתה כלה מופלאה לחמותה הרבנית, ב-16 שנים שבהן גרה בבית השוויגער, הרבנית פייגא מינטשא ע"ה, מסייעת לה ומטפלת בכל מה שנדרש. זה לא ש'סבתא לא הייתה צריכה פרטיות'; היא ידעה לוותר על מה שהיא צריכה, בשביל מה שצריך לעשות.

בבית הייתה אם שכולה אצילית, הרבה לפני ימי ארגוני החיזוק ופסיכולוגיית האבל. שני בנים שכלה סבתא, הילד משה בצלאל, ושנים אחר כך רבי אריה, בנה האברך העילוי והמופלא. ר' אריה נפצע בתאונת דרכים קשה ברחוב מלכי ישראל, ונפטר ביום טוב ראשון של סוכות.

סבתא דיברה עם סבא. שניהם היו יחד באבל הזה, שעות יושבים, ומדברים - - - ומדברים - - - ולומדים - - - לא הייתה אז מודעות ולא קבוצות תמיכה ולא שיח. אבל הם, סבא ה'פני מנחם' וסבתא מרת צפורה פייגא ע"ה, דיברו יחד, התנחמו יחד, למדו יחד. לא שוכחים לעולם את האובדן, אבל מצליחים לקום ממנו, להחזיק את המשפחה. לחיות.

סבתא הייתה אשת חבר. אישה חכמה.

בהרצאות ובשיעורים שילבה בטוב טעם ובמתק לשון מדרשים, אמרות, משלים מכל העולם התורני (ובקיצור! תמיד בקיצור. ישר ולעניין. נשים היו אומרות לנו: 'כשסבתא שלכן עולה לדבר ואומרת שתדבר עשר דקות, אנחנו יודעות שבעוד עשר דקות בדיוק היא תרד מהבמה'...).

היא הייתה מעורה בשיח התורני וההלכתי שבשולחן שבת, היא ידעה לשאול, ידעה להבין את התשובות ולאתגר בשאלה חדשה. סבתא לא ויתרה, עד שהגיעה -

"כתיב פנים בפנים ריכר ד' עמכם. דרשו חז"ל פונה אני מכל עסקי ועוסק בכם. וכמו כן פנו בני ישראל מכל עסקיהם ועוסקים בתורה... שכל תהלוכות העולמות, למעלה למעלה, הכל הוא לפי הנהגות בני ישראל, שכל פינות שהוא פונה כולם הם בכם... וכמו כן בני ישראל למטה כך צריך להיות שכל המכוון מכל הפינות שהם פונים יהיה רק לשמו יתברך" (שפת אמת, שבועות תרס"ד)

בנסוע הארון. כ"ק מרן האדמו"ר מגור במסע ההלוויה

עם חבורת הלומדים שבשולחן - לנקודה הפנימית, לעמק השווה.

"נשים במאי זכיון", קרא עליה נכדה ר' אברהם מרדכי (ברי"א), בלוויה ביום ראשון. יש נשים כמו סבתא, שהזכות שלהן היא ה'מאי', כוח השאלה, ההעמקה, החתירה לאמת, מול עצמה ומול הילדים, בדיקה תמידית - מאי רצונו של מקום מאיתנו

היא ידעה תורה, היא ידעה נ"ך. ותמיד התייעצה עם סבא, איך ומה לומר. "אני צריכה מטפחת של קורח", ביקשה ממנו לפעמים, בפרפרזה עסיסית על הדרשן ההוא, שהייתה לו רק דרשה אחת באמתחתו, על פרשת קורח, וכל פעם כשעלה לדרוש, היה מפיל את מטפחתו, מתכופף להרים אותה, נאנח ואומר: 'אוי, כאשר קורח נבלע באדמה גם המטפחת שלו נבלעה איתו' - ומשם ממשיך כסדר בדרשה שלו.

אבל לסבתא לא הייתה רק דרשה אחת; היא הייתה אוצר של ידיעות בכל נושא. "אשת חבר - כחבר", הספיד בנה הגאון רבי דניאל חיים אלתר, בלוויה. "כשנפטרה הרבנית פייגא מינטשא, אמר עליה הרבי ה'בית

איזו אישה חכמה היא הייתה.

סבתא לימדה על עבודת המקדש.

בסמינר היו לה מערכי שיעור מוכנים על כל פרט ופרט. מחתות, יעים, כיורים. דגם בית המקדש במלון הולילנד היה המיצג המועדף עליה, אתר טיולים אהוב. שוב ושוב חזרה אליו, עם נכדות ובלעדיהן, מסתכלת על הדגם בעיניים נוצצות, כאילו היה הדמיה של ביתה העתידי.

"תראו כמה זה יפה", הייתה מצביעה, מאושרת, על כל עיטור ועמוד שיש. והלשכות... והעזרות...

בשלב מסוים המדריכות במקום נסוגו כשראו אותה, הציעו לה להסביר למבקרים במקומן...

בבית ראינו עבודת תחזוק מתמסרת, עילאית. ביתה של סבתא היה ממלכתה. לא הסכימה שייכנסו משמשים אליו, לקודש שלה, הפרטי. מבקרים? בשמחה. אורחים? בוודאי. אבל כלים היא תשטוף, לבדה,

חשוב לנו לשמר את הישן והטוב. סבתא הצליחה לשלב בצורה מעוררת הערצה ישן וחדש, יפה וטוב. עריכת שולחן נאה ומוקפדת, עד רמת המזלג הקטן של הדגים שמונח משמאל למזלג של הבשר (היה גם סכין לדגים כמובן, בצד ימין. בנפרד מסכין הבשר), כלים יפים, מפה נאה, הגשה מכובדת -

וכל זה במקביל ובלי סתירה לשימור מסורת יהודית-פולנית, שאלה התייחסה בכבוד ראש של ממש. מנהגי בית אבא ואמא. הקפדה על אותו סדר קבוע של געפילטע פיש, מרק, עוף, קומפוט או לפת (אין הבדל בין השניים. רק בדיחה פנימית עתיקה, שמציעה לאורח לבחור בין שתי האפשרויות...).

סבתא לימדה על אהבת תורה.

למעשה, היא לא לימדה, היא פשוט אהבה תורה. ראינו, כשקמה בבית המדרש ברלב"ח, בעזרת הנשים, בהפסקה, וביקשה להקריא את כתב התנאים המיוחס לרבי ישראל נג'ארה, בין הקדוש ברוך הוא לכנסת ישראל.

"הכלה הנ"ל התחייבה את עצמה להכניס כל אשר לה..."

שמענו את הקול שלה, ידענו איפה היא מתרגשת באמת, מתי הוא הועד, ובאיזו מילה הוא נשבר:

"למסור לבבה ונפשה על התורה... בדבקות וחשקה, בדחילו וברחימו..."

סבתא לא רק העריכה לומדי תורה, היא לא רק ייקרה את זמנם, היא לא רק גידלה בעל ובנים תלמידי חכמים - היא אהבה בעצמה ללמוד תורה. לדעת. לגעת.

ואנחנו ראינו. ידענו. הרוחניות שלנו, כבנות, לא התמצתה בהכנת עוגת גבינה עם ציפוי שוקולד לשבועות. הקשר שלנו לתורה לא היה רק דרך שליח. הייתה לנו נגיעה אישית, התמלאות בקנייני רוח ודעת. התורה הייתה גם שלה, גם שלנו.

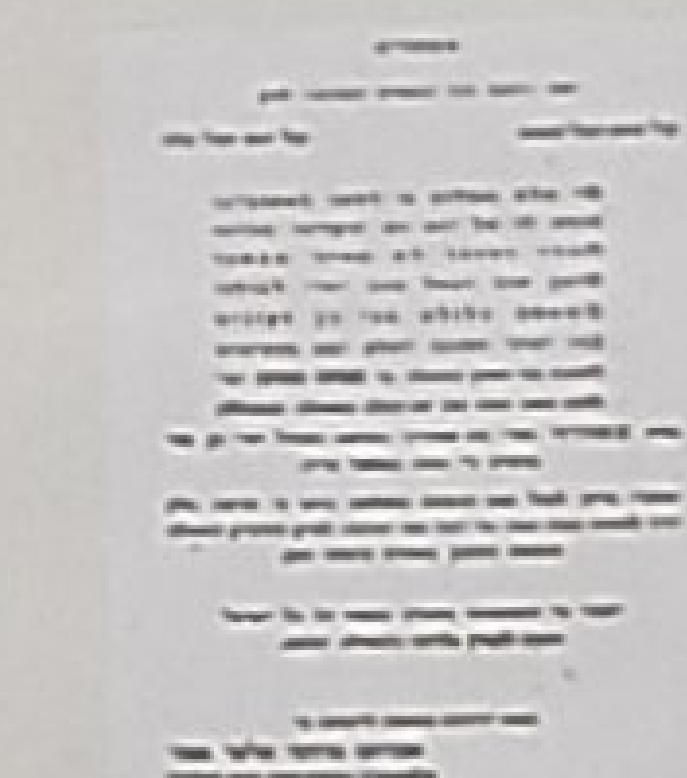
עת לבכות ועת לשחק.

סבתא הייתה אישה רצינית. היא התייחסה ברצינות גמורה לזמנים, לאנשים, לדיבורים. וכבר קרה שהגיעה לאולם השמחות בזמן שבו המלצרות עוד קיפלו את מפות הבד בכוסות. איש מבני המשפחה החוגגת לא נצפה בשטח. וסבתא באה, הרי הזמינו אותה לשעה שבע...

היא לא צחקה על החיים. היא לקחה אותם ברצינות, במעשיות, בכבוד ראש. עושה תמיד מה שצריך, מדייקת. מתקנת את כולנו תיקוני לשון ושפה. לא אחת קרה שנכדה מתלהבת סיפרה על אירוע, כש'ארבע ילדים היו', וסבתא שואלת: "כמה?" "ארבע ילדים."

היא נזהרה כל כך שנכדיה -

ה'איניקלד' - לא יקבלו יחס עורף. שלא יחשבו שמגיע להם משהו, הרי עבודת נטל עליו סבא, ולא שררה

ההזמנה לחתונת הרבי זי"ע והרבנית ע"ה

מקסימום הנכדות יעזרו. מנות בסעודה יגישו הנכדים, כי מלצר לא ייכנס הביתה. וכל עוד הרשו לה כוחותיה, היא עמדה ובישלה, דגים וחצילים, מרק ועוף, ושניצל ועוגת בית.

שנים עברו עד שהסכימה שר' יעקב דוד פלינקר, המשב"ק שהגיע להבדיל במוצאי שבת, יישאר לשטוף כלים. לא כל הכלים! חלק מהכלים. אלו שהיא החליטה שאפשר להשאיר לו...

סבתא גם עברה בעצמה מעצין לעצין בבית המקדש שלה, מטפלת בצמחים באהבה, שיצמחו ירוקים ושופעים וייפו את ביתה, בית לד' שצריך להיות יפה מבפנים ומבחוץ. עוברת בין הפרחים, משקה, קוראת לכל אחד ואחד בשמו ובתוארו.

סבתא לימדה על עקרונות ומסורת.

"למה שלא נכין לסעודת שבת בלינצ'ס ברוטב פטריות?" שאלה באחת ההרצאות שלה. ענתה. הסבירה. למה, אף על פי שאנחנו אוהבים כל כך את החדש והיפה,

ישראל' כי יש אשת חבר שהיא חבר ממש, שהיא בדרגת תלמיד חכם בפני עצמה. גם על אמא אפשר לומר שהייתה כחבר ממש. כשסבא החל להנהיג, התקצרו שולחנות השבת בבית. הנכדים רצו 'לזרז את העסק', שסבא יוכל לצאת כבר לטיש... אבל כשבאו למטבח מהר מדי לטעמה להגיש את המנה הבאה, נבלמו בידי סבתא המחייכת. "תדברו דברי תורה", הייתה שולחת אותם לשולחן בחזרה.

סבתא הייתה אינטליגנטית. אינטלקטואלית. דוברת שפות, מרצה בחסד, ויודעת לדבר לכל אחד בשפתו. אבל תמיד ברמה גבוהה. תמיד משכה אל הגבוה. אצל סבתא לא היו דיבורים 'סתם'. לא הייתה רכילות או לשון הרע, פשוט כי זו לא הייתה הרמה ולא היה השיח. נשים ידעו שכאשר מגיעים לסבתא, הן צריכות להביא איתן משהו. רעיון חדש ששמעו, הרצאה לשתף בה, עיקרון חינוכי חדש ומעניין. גם מול הנכדות, השיחות היו מה למדנו. מה קראנו. מה יש לנו לומר על - - - רכילות? לא עניינה את סבתא.

"לא יכול להיות!"

"סבתא, הייתי שם וראיתי. ארבע ילדים". ומי יתננו לשמוע את סבתא אומרת לנו עוד פעם אחת אחרונה: "לא ראית ארבע ילדים, ראית ארבעה ילדים..."

אבל עם הרצינות, בלי סתירה, כמו כל הניגודים שמיזגה בחינניות – סבתא הייתה גם מלאת הומור שמח, טוב לב, לא פוגעני ולא עוקץ (והיא הייתה שנונה. או-הו כמה שנונה הייתה). היו בדיחות פולניות קבועות, היו שנינויות מתחלפות, אף פעם לא הייתה פגיעה. לא היו כינויי גנאי. לא הייתה ציניות. הייתה סבלנות אמיתית וכבוד אנושי גם למי שפחות חכם ממנה, גם למי שלא מבין מה, גם למי שמדבר לאט. גם בשנים מתקדמות, כשהתקשה סבתא להיזכר בשמותיהם של אנשים, במראה פניהם, כי רבו המבקרות והתמעטו הכוחות, עדיין השתדלה לא לומר לנשים שאינה זוכרת אותן, פחדה שמא ייפגעו שהיא שכחה... בתחכום מילולי עדין, הייתה מנסה להבין מתוך השיחה מי הן, מה הן וללכת לרוחה של כל אחת ואחת.

וסבתא ידעה לצחוק, כשצריך. את הסיפור הבא שמעתי מכלי ראשון, מאישה חרדית שהייתה מחלוצות ההומור החרדי בארץ, לפני עשרות שנים, כשאף אחד לא הכיר את סגנון ההופעות האלו. "החלטנו, אחותי ואני, להפיק מופע הומור לנשים", היא סיפרה לי. "השקענו הרבה מאוד זמן וכסף בכתיבה, בעריכה, בחזרות. בשיווק... וסוף סוף, קיבלנו הזמנה ראשונה. לכינוס נשים. כינוס מכובד. התרגשנו.

"עלינו לבמה בשעה המיועדת, מולנו שורות שורות של נשים כבודות. בשורה הראשונה – סבתא שלך, הרבנית צפורה. התחלנו את המערכון שלנו, המערכון שכל כך הרבה השקענו בו, וידענו שהוא באמת מצחיק..."

"אבל אף אחת לא צחקה. עוד שורה, ועוד פאנץ', והקהל הקדוש מתקשה לשחרר את פניו הקפואות, ואנחנו הולכות ונבוכות על הבמה, עם המופע שלנו, עם ההומור שלנו, עם ה – – – "ואז, בפאנץ' הבא, שמענו צחוק לבבי, נפלא, אוהד, מהשורה הראשונה.

"סבתא שלך, הרבנית צפורה, צחקה. בחוס, בפרגון, בהנאה. בשחרור. "ואחריה, כמו נפתח הסכר, והאולם כולו הרשה לעצמו ליהנות מההופעה".

כזאת הייתה סבתא שלנו, האישה החריפה הזאת, שידעה לצחוק ברצינות, והותירה אחריה ירושה גדולה כל כך, רחבת לב כל כך, רבת אנפין.

ירושה שיש ממנה מספיק לכולם, וכל הרוצה, יבוא וייקח, יבוא ויעביר לדורות הבאים – – – ■

תודתי נתונה לבת דודתי, אסתי קמפינסקי, שהעשירה את היריעה מזכרונותיה האישיים.

מסורת של חינה. מרן היפני מנחם' עם בנו שיבדלח"ט

כבית ראינו אשת-כהן-גדול, אשת חברה
לומדת מסכא, ה'פני מנחם' זצ"ל, לומדת
איתו, מתמסרת, ויודעת גם לתת לו את
המרחב, שיוכל לגדול בעצמו

ה'פני מנחם' בילדותו

יתגדל ויתקדש. בניה הגאונים הצדיקים, רבי שאול, רבי יעקב מאיר, רבי יצחק דוד ורבי דניאל חיים שליט"א בהלוויה

